

Bergvesenet

Postboks 3021, N-7441 Trondheim

Rapportarkivet

Bergvesenet rapport nr 7373	Intern Journal nr	Internt arkiv nr	Rapport lokalisering	Gradering
Kommer fra ..arkiv	Ekstern rapport nr Brev av 10.02.61 fra KnabenMolybdængr	Oversendt fra Frank Vokes arkiv	Fortrolig pga	Fortrolig fra dato:
Tittel Ansøknig om leie av statens bergrettigheter ved Kvina Gruber				
Forfatter Christensen Aage		Dato År 10.02 1961	Bedrift (Oppdragsgiver og/eller oppdragstaker) A/S Knaben Molybdængruber	
Kommune Kvinesdal	Fylke Vest-Agder	Bergdistrikt	1: 50 000 kartblad 14123	1: 250 000 kartblad Mandal
Fagområde Forekomstbeskrivelser	Dokument type	Forekomster (forekomst, gruvefelt, undersøkelsesfelt) Kvina Gruber Knaben I Knaben II Laxådalen Dalen Gursli Flottorp Undalen		
Råstoffgruppe Malm/metall	Råstofftype Mo			
Sammenheng, innholdsfortegnelse eller innholdsbeskrivelse Er et brev til Ind.dept. Det henvises til at en i 1959 fikk leie rettigheten på Knaben I. det blir nevnt at det er andre interessenter inne i bildet. Gir en historisk gjennomgang av drift på Mo i Norge og spesielt i draget mellom Knaben II og Kvina. Mo-produksjon og priser blir nevnt både i dette området og andre. De geologiske forhold blir kort nevnt. Det henvises til hvorfor en i Knaben har kunnet gjennomføre kontinuerlig drift og aktuell infrastruktur blir gjennomgått. I eget avsnitt bli bedriftens økonomiske fundament framlagt samt at den svenske eiers interesse for driften og stedet blir vektlagt. Det blir påpekt at det er ikke noe i de siste rapporter som tyder på at det er påvist kjent malm, men at en har forhåninger om at diamantboringer skal kunne gi positive resultater. Vedlagt kart over forekomstdraget.				

Det Kgl. Departement For Industri og
Håndverk.

Regjeringsbygningen.

O s l o.

C/Gr

10/2-1961.

Ansøknin om leie av statens bergrettigheter ved Kvina Gruber.

Vi tillater oss å søke det erede departement om å få leie bergrettighetene som knytter sig til de anvisninger staten holder i forbindelse med Kvina Gruber i Knaben gårds utmark i Fjotland.

I denne sammenheng vil vi minne om at vi i kontrakt av 28/5-1959 ved departementets velvilje har fått leie rettighetene til statens anvisninger i feltet Knaben I Grube, og begrunnelsen for vår ansøknin den gang, av 18/4-1959, vil i store trekk også gjelde for nærværende henvendelse, idet Kvina Grube ligger i strøkretninngen i fortsettelse av feltet Knaben II - Knaben I Grube, og således føyer sig inn i vårt nære interesseområde hvilket vil være naturlig for oss å gjøre til gjenstand for nærmere undersøkelser med tanke på drift.

Av vedlagte kartskisse vil det fremgå at hele feltet fra Litlådalen i syd til Kvina Grube i nord er ca 10,5 km langt. Av dette behersker vi allerede ved våre egne 132 anvisninger og de 18 anvisninger vi leier av staten ca 10 km fra Litlådalen til Smalevann. Den nordlige del som faller under Kvina-anvisningene utgjør bare ca 0,5 km.

Feltet er av vårt selskap blitt meget omhyggelig geologisk undersøkt, og da selvfølgelig fortrinnsvis den del vi behersker, først av professor Jacob Schetelig som var selskapets faste geologiske konsulent fra starten til sin død, og derefter av dr. Arne Bugge som har vært vår faste konsulent siden 1955. I de siste par år har vi også hatt dr. Trygve Eriksson Stockholm, fast knyttet til den geologiske undersøkelse av feltet, og har nu ytterligere ansatt dr. Frank M. Vokes som fast geologisk konsulent.

På basis av de geologiske forarbeider har vi også gjennom årene gjennomført flere omfattende undersøkelsesprogrammer ved diamanthoring. Mellom 1935 og 1952 blev der således på strekningen Litlådalen/Lille Knaben boret 11380 m. fordelt på 74 diamanthorhull fra dagen. Her er da ikke medregnet boringene fra gruben - Knaben II - som stadig pågår.

Da vi så i 1939 fikk leie ovennevnte 18 anvisninger av staten og derved blev tilstrekkelig sikret i felt, satte vi i gang boringer i Knaben I området og har til nu rukket å gjennomføre 554 m. diamanthorhull i dette avsnitt, uten dog hittil å ha truffet brytverdig malm. Boringene skal fortsette sommerhalvåret 1961 og årene fremover.

For 1961 har vi budsjettert med kr. 100.000.- til diamantboringer ved Knaben I og Kvina, under forutsetning av at vi får leie de behørigge rettigheter til sistnevnte grube. I så fall er vi villige til å gi forpliktende tilsagn om i første omgang å gjennomføre boringer ved Kvina Grube på minimum 200 - 400 bormeter etter forutgående nøyaktige undersøkelser i avsnittet ved våre geologiske konsulenter.

Vi vil i denne sammenheng også nevne at vi har besluttet, og i nær fremtid igangsetter drift av en stoll fra dypetasje i Knaben II grube med retning nord, foreløbig planlagt i 3 km. lengde til under Knaben I grube. Denne stoll skal i første omgang danne basis for diamantboringer i den hensikt å undersøke feltet mot dypet, men bli dimensjonert og anlagt slik at den også danner utgangspunkt for avbygning av den malm vi måtte finne i feltet, samtidig som den i så fall dertil blir hovedtransportåre for utfordring til hovedsjakten i Knaben II.

En eventuell fremtidig avbygging i det her aktuelle felt regner vi nemlig med å frakte all malm ved undergrunnstransport til våre anlegg ved Knaben II grube og opprede den der.

De her nevnte undersøkelser som vi akter å gjennomføre, ved diamantboringer og stoll-drift i feltet til og ved Knaben I, er beregnet til å koste 2.5 mill. kroner. Dette er, alt tatt i betraktning, et meget betydelig beløp på denne undersøkelseskonto, særlig når taes i betraktning at vi på ingen måte er sikre på å finne brytbar malm i feltet i det hele tatt.

Med særlig henblikk på malmfeltets konfigurasjon, synes det oss da i høy grad rimelig å føye Kvina Grube til vårt interesseområde og å bli gitt anledning til å utvide vårt undersøkelsesprogram til å omfatte også dette.

Av kartet vil det fremgå at avstanden mellom Knaben I grube og Kvina Grube er knapt 1.5 km. mens den fra Knaben II til Knaben I er vel 3 km. slik at en videreføring mot nord av det her skisserte prosjekt under dagen vil falle naturlig.

Vi vil også peke på det faktum at vi etter disse retningslinjer vil bli i stand til, på økonomisk basis, å nyttiggjøre en eventuell malmforekomst av langt mindre verdi eller størrelsesorden enn hvad tilfellet vilde være hvis den skulde bli gjort til gjenstand for separat grube-drift. Vi baserer oss nemlig på forhåndenverende anlegg og utstyr, mens der i det annet tilfelle måtte nedlegges meget betydelig kapital i etablering i et helt nytt bergverk med alt hvad det innebærer. Når det gjelder Kvina Grube vil man jo være klar over at i denne forbindelse har de forfallene anlegg som står igjen ingen nevneverdig praktisk verdi.

Da vi er kjent med at det er andre interesser i forbindelse med Kvina Grube, som arbeider i retning av påny å istandbringe separat grube-drift på forekomsten, vil vi tillate oss, i sammenheng med denne vår ansøking å gi en litt bred fremstilling av hele problemet - å nyttiggjøre Mo-forekomster i Norge. Vi tror dette kan være til hjelp når det skal foretaes en nøyere vurdering, og regner oss å sitte inne med atskillig erfaringsmateriale på området etter å ha drevet Knaben Gruber siden 1918, og ved siden derav undersøkt et meget stort antall Mo-forekomster i landet.

Molybdænglans blev første gang her i landet funnet i slutten av 1700 årene, der hvor Knaben I grube nu er. Man antok da at det var grafitt. Ikke før 1810 blev det av Selskapet for Norges Vel fastslått at ertsen var Mo-glans.

Fra 1870 vet man med sikkerhet at bøndene på Knaben gård gjorde forsøk på å utvinne molybdænglans. Den første anmeldelse blev gjort i begynnelsen av 1880-årene og den første eksport på 1.000 kg håndskedet erts blev foretatt i 1885 efter en pris av kr. 3.- pr kg.

Fra 1883 var Knaben I grube i gang som sommerdrift med en rekke avbrytelser til 1917 og vandret i denne tid over 4 hender - 2 norske og 2 engelske - før vårt selskap overtok den i 1918. Der blev i perioden utvunnet 256 tonn MoS_2 og prisen lå de fleste år på mellom 1 og 2 kroner pr kg.

Vårt selskap opprettholdt igjen mindre drift i Knaben I fra 1924-39, og utvant i disse år 212 tonn MoS_2 . Den lille, men relativt rike forekomst var dermed tomt for kjent malm, og hadde altså tilsammen ydet 570 tonn MoS_2 .

Kvina Grube startet i 1912 og blev i første omgang drevet til 1919. I denne periode blev der produsert ca 150 tonn MoS_2 . Senere blev den drevet en kort tid med produksjon i 1925, derefter uten produksjon i 1944/45, og endelig med produksjon 1952/55. I denne siste periode blev det produsert ca 73 tonn MoS_2 . I alt har Kvina Grube levert ca. 240 MoS_2 .

I alle de første år var en hver interesse for Mo så å si utelukkende knyttet til Knabe-heia. Da fantasiprisene for dette produkt begynte å gjøre sig gjeldende under første verdenskrig, blomstret det imidlertid opp en stor skjerpevirksomhet, ikke bare i dette distrikt, men også ut over landet forøvrig.

Det blev innskrevet legio anvisninger, hvorav de fleste efter hvert falt i det fri. For tiden opprettholdes bare 200 - 350 anvisninger på Mo i hele landet, av staten og private tilsammen.

I alt har det vært iverksatt skjerpingsarbeider eller grubedrift på 97 forekomster, det alt overveiende antall under angjeldende høykonjunktur.

I årene 1915/16 blev det uten om Knaben I/ Knaben II/og Kvina Grube igangsatt virksomhet i 26 mindre molybdængruber, delvis som forsøksdrift, delvis produksjonsdrift og delvis som forberedelser, og innvestert i disse som aksjekapital eller annen form for startkapital tilsammen rundt 18 mill. kroner. Dr. ing. Otto Falchenberg som offentliggjorde en oversikt i 1920 mente at det da i alt var nedlagt 20 mill. kroner når lånekapital blev medregnet.

Samtlige innstillet driften igjen i 1919 efter å ha levert en samlet produksjon på 265 tonn MoS_2 .

Av landets Mo-gruber er så vidt vi har kjenskap til Dalen i Telemark den eneste som er blitt rentabel på driftsbasis. Denne grube leverte i alt 101 tonn MoS_2 ved en opprinnelig kapital på kr. 580.000.- De øvrige 27 mindre gruber produserte altså 165 tonn MoS_2 med en startkapital på ca 12,4 mill. kroner, hvilket belaster hver kilogram MoS_2 med vel 75 kroner bare i startkapital.

I denne forbindelse kan nevnes at høyeste pris dengang betalt var kr. 40.- pr kg. I dag er verdensprisen kr. 11.50 fob amerikansk grube. Når man tar hensyn til den endrede kroneverdi vil forholdet tre klart frem.

Da første verdenskrig sluttet oppstod en voldsom depresjon på verdensmarkedet i forbindelse med de etter tidens behov veldig store lagre som var opparbeidet i krigens siste år.

Dette bevirket at bl. a. alle norske Mo-gruber måtte innstille, også vår grube Knaben II. Denne kom imidlertid igang igjen i 1923, har så siden vært i kontinuerlig drift.

Siden første verdenskrigs slutt er der oss bekjent ikke åpnet noen ny Mo-grube i landet, men drift i etpar tidligere kjente mindre gruber har vært forsøkt og fort oppgitt igjen. I de siste 6 år har Knaben II vært den absolutt eneste Mo-produiserende grube i landet.

Totaloversikten for Norges Mo-produksjon fra 1885 til 31/12-1960 ser da slik ut:

Knaben II	11230	tonn MoS ₂
Knaben I	570	" "
Kvina Grube	140	" "
Laxådalen	183	" "
Dalen i Telemark	101	" "
Gursli	37	" "
Undalen (Flottorp)	37	" "
Øvrige 26 gruber	35	" "
Tils.	<u>12445</u>	" "

Resultatet av alle de håp som har vært næret, alle anstrengelser som blev gjort og alle de millioner som blev satset og tapt, blev at bare 1 grube overlevet, nemlig Knaben II.

Den primære grunn for at det gikk slik, er at Knaben II er den eneste Mo-forekomst hittil funnet i Norge med tilstrekkelig dimensjoner til å danne grunnlag for en rimelig stor og varig grube. Den blev funnet som en ganske mektig impregnasjonsmalm, ifølge dr. Bugge i en bruddsone hvor de molybdenglansførende "Aplitter" har kunnet trenge frem med gjennombrudd til så stort dyp at store malmansamlinger er dannet ved hydrotermale prosesser.

De øvrige kjente forekomster her i landet er hovedsakelig småklatter bunnset til mere og mindre enkeltstående kvarts-/aplitte/eller pegmatitt-ganger, hvor man ikke har sporet gjennombrudd til dypet.

Knaben II er som nevnt²ⁿ etter norske forhold stor forekomst, men på ingen måte Mo-rik. I virkeligheten er den den fattigste Mo-malm som er under drift i hele den vestorienterte verden. Den effektive prosent MoS₂ ligger i gjennomsnitt fra 1918 - 31/12-1960 på 0.187 mens verdens største Mo-grube - Climax i Colorado - har et gjennomsnitt på over 0.4 % MoS₂ og de øvrige amerikanske Mo-gruber enda høyere.

Da Knabens produksjon bare dekker mindre enn 1 % av den vestorienterte verdens behov, mens amerikanerne praktisk talt dekker resten og således er helt suverene ved fastsettelse av verdensprisen. Man kan med rette

stå undrende overfor det faktum at Knaben fremdeles er i drift. Med dagens pris har nemlig ikke råmalmen anstående i gruben høyere verdi enn kr. 23.50 pr tonn, eller kr. 55.- pr m³. Så billig malm - av hvilken som helst sort - blir oss bekjent ikke brutt noget annet steds i nord Europa. Til sammenligning kan anføres at selv våre store fattig jernmalmer som gjøres til gjenstand for dagbruksdrift, etter dagens priser har verdi på over kr. 30.- pr tonn eller kr. 100.- pr m³ anstående.

Hovedårsakene til at Knaben har kunnet holdes kontinuerlig i drift gjennom årene, og endelig er kommet så langt at de siste par år endog har vist tilfredsstillende økonomiske resultater, ligger i følgende forhold:

1. At malmforrådene er tilstrekkelige til å rettferdiggjøre en så stor malmproduksjon som er nødvendig for å kunne oppnå rasjonell drift og en rimelig fordeling av de faste utgifter. - I 1980 hadde vi en produksjon på 207000 tonn rågods og 410 tonn MoS₂.
2. At finansieringen har hatt et for bedriften ualminnelig heldig forløp, med enestående forståelse og tålmodighet utvist fra finansieringskretsene.
3. At anleggene er oppført med rikelig kapasitet for den aktuelle produksjon, og at de er så langt nedskrevet at de ikke lenger representerer en for tung kapitalbelastning.
4. At driften alltid har vært ledet av høytkvalifiserte fagfolk på alle trinn, og at bedriften hele tiden har hatt fast knyttet til seg de beste geologer og søkt råd hos de best kvalifisert konsulenter.
5. At bedriften ved spesialtiltak på stedet og sin lønnspolitikk etter hånden har klart å samle et utmerket arbeiderbelegg.
6. At samspillet mellom punkt 4 og 5 har gitt seg utslag i en høyt rasjonalisert drift og en produktivitet som ligger høyere enn ved noen annen grube i landet som driver under dagen. - I 1980 var produktiviteten 8.7 tonn råmalm pr dagsverk regnet for totalbelegget eller 2100 tonn pr årsverk. Gjennomsnittsbelegget var på 88 mann.

Ved å drive en grube beliggende som Knaben, langt fra annen bebyggelse og alfarvei, vel 600 m.o.h., i en folkefattig og fattig kommune, reiser det sig spesielle problemer som da stiller særlige krav til grubeselskapet, og som dette må løse utover hva der kreves av bedrifter som har en gunstigere beliggenhet.

Knaben Gruver ligger 7 km fra nærmeste gård, 30 km fra jernbanestasjon, 60 km fra lege, og 81 km fra nærmeste by.

Vei.

De 5 første 15 km av landeveien hit opp måtte grubene i sin tid anlegge og bekoste, og fremdeles holder vårt selskap helt og holdent de 7 km som det ikke har lyktes å få det offentlige til å overta. Særlig på grunn av de vanskelige sneforhold, blir vedlikeholdet på denne stump urimelig dyrt og har i de siste 10 år kostet oss kr. 7500.- pr km/år.

Boliger.

Inntil slutten av siste verdenskrig var driften basert på et arbeiderbelegg som blev underbragt i baraker. I tidligere år var denne ordning stort sett tilfredsstillende. Delvis berodde dette på den tids underbeskjeftehet som medførte at folk stillet mindre krav, delvis på at den vesentlige del av arbeiderne kom fra de nærmeste bygder og således hadde relativt kort vei hjem. På grunn av de mindre mekaniserte driftsmetoder, blev det heller ikke stillet så store krav til kvalifikasjoner.

Alle disse forhold endret sig totalt etter krigen. Driften blev mere og mere mekanisert og kravene til kvalifikasjoner hos arbeiderne steg proporsjonalt.

Beskjeftigelsesgraden øket meget sterkt og vannkraftutbyggingen kom inn som en sterk konkurrent på markedet for grubearbeidere. Tilgangen fra de nære bygdelag falt vesentlig bort, idet overskuddsindividene fra jordbruket nu i overveldende grad søkte sin lykke i U.S.A. Hertil kom så at ikke bare levestandarden bedret sig, men hele samfunnssynet gjennomgikk en total forandring.

Selskapets ledelse blev fort klar over at der måtte etableres et samfunn av familier med de sosiale goder en kunne rekke innen en begrenset økonomisk evne. I første hånd gjaldt det å reise tilfredsstillende familieboliger. Dette måtte da selskapet ta på sin kappe, idet en ikke fant det rimelig at de ansatte vilde binne kapital i boliger på et sted som helt og holdent er avhengig av denne ene og særpregede bedrift.

Selskapet har da istandbrakt og eier nu 87 familieleiligheter for de ansatte. Alle hus utstyrt med elektriske komfyrer, WC og bad. Siden frigjøringen er der til boligreising investert kr. 1.342.000.- utenom alminnelig vedlikehold, og efter som standarden ytterligere har øket i de senere år, har vi ennå foran oss et ganske omfattende program for reising av flere boliger og økning av boligarealene for de enkelte.

Vi kan også nevne at vi til disposisjon for funksjonærenes og arbeidernes privatbiler hittil eier 31 garasjer. Dette illustrerer på sitt vis hvilke krav som vokser opp i tiden og som et selskap som vårt bør finne rimelig å tilfredsstille.

Husleien er satt så lav at der foreligger en overveiende subsidiering på dette område.

Selskapet holder vannverk, kloakksystem, veibelysning, renovasjon for hele befolkningen, samt telefonentral for stedet, og har i det hele tatt måttet ta på sig og bekoste alle lignende oppgaver som andre steder ligger under de respektive kommunale vesener.

Den samlede befolkning på stedet er rundt 400.

Helsevesen.

Selskapet har sykestue med 6 senger og tidsmessig legekontor, og holder bedriftsskøster som samtidig er helseskøster for alle på stedet. Vi har bedriftslegeordning og legen har 2 ukentlige kontordager her.

Kirke og skole.

Selskapet har reist og bekoster helt ut driften og vedlikeholdet av kirkelig innviet kapell på stedet, samt oppholds- og reiseutgifter for presten til 12 årlige gudstjenester.

Til skole ytet selskapet et direkte bidrag som den gang svarte til kommunens del av byggeomkostningene. Likeledes ytet selskapet direkte bidrag til ny lærerbolig samt nødvendige tomter.

Også til reising av foreklingssal gav selskapet betraktelig tilskudd, og støtter stadig driften av denne samt idrettsanlegg og alskens tiltak til fritidsunderholdning for befolkningen.

Elektrisk strøm.

For å få tilstrekkelig kraft til driften måtte selskapet bygge høyspentledning fra Skjerke kraftstasjon til gruben. Denne blev vederlagsfritt overdratt V-A E. og kostet oss i alt kr. 500.000.-, en utgift som gunstigere beliggende industri blir spart for.

Strøm til alt sivilforbruk på stedet blir subsidiert av oss.

Vasskraftavfallet.

For å hindre skadevirkninger av dette nedover dalen, har selskapet måttet utføre omfattende arbeider med tunneldrift, elvessenkning og damanlegg til samlet kostende kr. 500.000.-

Materiellager.

Den avoldes beliggenhet medfører selvfølgelig økede fraktutgifter på alt forbruk materiell samtidig som det nødvendiggjør at vi til stadighet må ligge inne med et uforholdsmessig stort materiellager. Dette andrer for tiden til 1.8 mill. kroner, eller 80 % av årsforbruket, og betyr et betraktelig tap i renter og avskrivninger av ukurant.

Selskapet hadde gjennom alle de første år store økonomiske vanskeligheter.

Det blev startet i 1918 med en aksjekapital på kr. 2.750.000.- og tok samme år opp i sig A/S Ørnehammen Molybdengruber til en samlet aksjekapital på kr. 3.605.000.-

Da driften måtte innstilles mellom 1919 - 1922 måttet ikke selskapet å oppfylle sine forpliktelser og aksjonærene innskjøt da et meget stort beløp som lån.

Allerede i 1925 var situasjonen igjen så prekær at det måtte istandbringes en refinansiering. Gjelden blev nedskrevet fra kr. 2.786.000. til kr. 860.000.- og aksjekapitalen blev nedskrevet fra 3.6 mill. kr. til kr. 144.200.- d.v.s. 1/25. Samtidig blev det tegnet ny aksjekapital ved de eldre aksjonærer slik at denne blev på kr. 1.382.740.-, hvilket fremdeles er selskapets aksjekapital.

I 1930 var situasjonen etter fortvilet, og man gjorde de største anstrengelser for å skaffe ny norsk kapital uten at dette lykkedes. Imidlertid fikk man generalkonsul Axel Ax:son Johnson, A. Johnson & Co. i Stockholm interessert. Han overtok Centralbankens fordringer og gikk inn som hovedaksjonær, samtidig som han ytet et større lån.

Først i 1932 viste driften overskudd, og gjennom årene frem til begynnelsen av annen verdenskrig blev det et samlet driftsoverskudd før avskrivninger på 5.7 mill. kroner som i sin helhet blev lagt ned i bedriften. Der blev ikke betalt aksjeutbytte selv om dette kunde vært regnskapsmessig forsvarlig. - Der har forøvrig hittil over hodet ikke vært utdelt aksjeutbytte i selskapet.

De to bombeangrep i 1943 ødela anleggene i dagen i den grad at disse blev stående som ruiner til 1946. Atskillig mer ødødelte tyskerne som i realiteten styrte bedriften gjennom krigsårene, idet de rovdrev gruben og forsøkte oppfaring- og undersøkelsesarbeider på lengere sikt. Oppredningsverket og verkstedene blev flyttet inn i gamle gruberom hvor de bandt over 1/2 mill. tonn av den beste malm i forekomsten.

Da krigen sluttet var stillingen høyst miserabel. Selskapet satt igjen med en grube uten oppfaret malm og med ubetydelig kjente malmreserver som kunde angripes, uferdige provisoriske anlegg i gruben for oppredning og vedlikehold, det hele høyst utilfredsstillende.

Bent regnskapsmessig gikk okupasjonsårene ut med et driftsunderskudd på kr. 32.000.-, men de reelle tap utgjorde atskillige millioner kroner.

Markedsforholdene blev også etter krigen særlig ugunstige. Etter-spørselen falt katastrofalt, og den besynderlige omstendighet gjorde sig nu fullt ut gjeldende på verdensmarkedet at den amerikanske notering stod uforandret fra 1938 til desember 1948 på 45 cent pr lb MoS₂.

Som mottrekk mot alt dette hadde selskapet likvide aktiva på mellom 2 og 3 mill. kroner innkommet som delvis erstatning for krigsskade.

Under disse omstendigheter vilde det ikke vært urimelig om selskapet hadde gitt opp og gått i likvidasjon. Der var da ennå rørlige pengemidler og omsættelige verdier tilstrekkelig til å dekke løpende krav, og en del av gjeldspostene til Johnsons og den relativt beskjedne aksjekapital. Tanken var også fremme, men blev avvist av styret og hovedaksjonæren. I stedet gikk man i gang med å sette gruben og anleggene i nogenlunde brukbar stand for så å starte produksjonsdriften igjen i slutten av 1946.

Årene til og med 1957 gikk med til, ved siden av produksjonen, å gjenopprette den driftsmessige status samtidig som grubesamfunnet blev bygget opp i den sosiale xxkk sektor. Listnevnte år flyttet igjen oppredningsverket og verkstedene ut i gjensvarte bygninger i dagen.

Regnskapene viste imidlertid meget store underskudd fra år til år. De likvide midler blev brukt opp samtidig som bedriften mottok 3 mill. kroner i direkte bidrag uten motkrav fra Johnson-konsernet.

De siste 3 år har de omsider vist en normal drift med regnskapsmessig tilfredsstillende resultater.

Ved siden av alle arbeidsoppgavene på knaben, har selskapet gjennom årene, spesielt i den siste 10-års periode, ofret atskillig på undersøkelser av andre Mo-forekomster. Som eneste igangværende Mo-grube av betydning, rådende over utstyret og den beste sakkyndighet på området, har vi følt det som en plikt å ta dette på oss i den utstrekning det har vært overkommelig.

Efter anmodning av finnerne foretar vi så å si som fast regel befar- ing, fortrinnsvis ved våre geologer. På denne måte har vi foretatt og bekostet omhyggelige befaringer av 30 forekomster spredt ut over landet til og med Nordland fylke. Denne virksomhet har vesentlig artet sig som gratis konsulentvirksomhet, og har selvfølgelig kostet oss tid og penger.

Mer omfattende undersøkelsesarbeider har vi utført i Rörvik Grube, Hurum, Keppe Grube i Tjrdal, Dalen Grube og Bandakali Grube i Telemark, og Andalsheatten i Nordland.

Bare til undersøkelsene av Rörvik og Bandakali anvendte vi siden 1951 over kr. 200.000.-

Det kan da ha sin interesse å se hvad det har kostet å bygge opp og vedlikeholde denne bedrift. - A/S Knaben Kolybdængruber.

Følgende tilganger av pengemidler er notert fra starten 1916 til 31/12-1960:

Opprinnelig aksjekapital	Kr. 2.605.000.-
Tilført ny aksjekapital ved sanering 1935	" 1.216.000.-
Lån I av A. Johnson & Co.	" 1.000.000.-
" II " " " " "	" 700.000.-
Filskudd I fra A. Johnson & Co. diamantboringer	" 400.000.-
" II " " " " "	" 600.000.-
Investeringsinnskudd fra Fried. Krupp. krigsskade	" 1.197.000.-
Erstatning fra Krigsskadestrygden	" 1.337.000.-
Bidrag fra A. Johnson & Co. til vaskeriets gjenoppbygging	" 2.000.000.-
Konsentratsalg 1916/1960	" 82.013.000.-
Diverse inntekter	ss. " 1.000.000.-
Tills.	Kr. 95.075.000.-

Av dette beløp er til regnskapsførte investeringer anvendt kr. 17.895.000.- og herav igjen kr. 6.488.000.- etter frigjøringen. Her ikke medregnet bergmæssige arbeider. - Bare til oppførings- og under-søksarbeider har vi siden frigjøringen anvendt 6.5 mill. kroner.

Vi har tatt såvidt meget med i denne fremstilling for å klargjøre at grubedrift på Mo-glans i Norge generelt sett har meget små sjanser. Når Knaben som den eneste grube nu kan holdes i drift på rundt økonomisk grunnlag, kommer det av de før nevnte omstendigheter. Men det har vært en lang og tung vei frem, og man kan si det slik at det som måtte tapes allerede er tapt, og forhåpentlig vil høre fortiden til.

En ganske annen ting vil det være å starte helt fra nytt av idag. Selv om man skulde ha skaffet sig tilstrekkelig kjennskap til en ny forekomst av Knaben II størrelse og type, med reserver som vilde rettferdiggjøre en brytning på ca 200.000 tonn pr år og med en gehalt på ca 0.3 % MoS₂, vilde vi på basis av det erfaringsmateriale vi har samlet, ikke kunne råde noen til å legge ned den kapital som måtte kreves for å istandbringe grubedrift. Med dagens prisnivå og krav vilde nemlig kapitalbehovet bli så stort at renteutgiftene totalt kom til å ideolegge et økonomisk driftresultat.

Vi kan i denne forbindelse nevne at et dansk/svensk konsortium har en Mo-forekomst på Vest-Grønland hvor de hittil ved diamantboringer har påvist 12 mill. tonn malm med 0.3 % MoS₂. De har planlagt en drift for 1. mill. tonn pr år, men det har til nu ikke lyktes å interessere tilstrekkelig kapital.

Det vil være innlysende at vår bedrift har en meget stor betydning for distriktet, og også teller med nasjonalt sett. Virksomheten her oppe i bunnen av dalen medfører en langt bedre rute-bilforbindelse i bygden enn man ellers kunde tillate sig.

Av selskapets materialkjøp på nærmere 2 mill. kroner pr år, faller en meget stor del på distriktene og vest-Agder som helhet, likeså naturligvis varer til dekning av sivilforbruk for de ca 400 personer som bor her.

Bedriften gir også arbeidsplasser for en hel del av distriktets folk.

Våre lønnsutbetalinger ligger meget nær 3 mill. kroner pr år, og skatteytene ved Knaben Gruver, som samtlige har sitt utkomme fra verket, betaler 44,7 % av den samlede skatt i Fjotland ifølge ligningsoppgaven 1959/60. Dette er av ganske avgjørende betydning for kommunen når en betenker at skatteytene ved Knaben Gruver bare utgjør 27,6 % av kommunens skatteytene.

Under forutsetning av fortsatt stabile driftsforhold vil også selskapet som sådant om få år komme inn som direkte skattebetaler når vi har rukket å avskrive de tidligere oppsamlede underskudd.

Da der praktisk talt ikke finnes forbrukere av MoS₂ i Norge, går hele vår produksjon til valutasøpende eksport. I 1960 til et beløp av kr. 5.250.000.-

Til utgangen av 1960 er det fra Knaben II grube i alt uttatt 5.718.000 tonn rågods. De kjente malmreserver er på 3,7 mill. tonn, hvortil det kommer atskillig "possible ore" som vi håper skal danne grunnlag for grubedriftens opprettholdelse gjennom lange tider.

Imidlertid vil det kjente malmkvantum med en rimelig margin være i 20 år ved en produksjon på 250.000 tonn pr år som nå. Verket har betraktelig høyere kapasitet, og med tanke på driftsøkonomien og avtagerens behov for større leveranser, vilde det være meget ønskelig å øke produksjonen. Men, alle hensyn tatt i betraktning, ikke minst de samfunnsmessige, mener vi at det ikke vil være riktig å beskatte forekomsten sterkere før vi får tilrettelagt større kvanta kjent malm.

Vårt opplegg er da å innrette oss på en varig drift, idet vi mener å ha forvaltet vårt pund så godt at vi må kunne regne med å få fortsette utover konsesjonsfristens utløp 31/3-1980 efter retningslinjene i "Innstillingen om revisjon av den alminnelige konsesjonslov".

I tråd med dette gjør vi så de anstrengelser vi praktisk og økonomisk kan overkomme for å øke de kjente malmreserver og finner at det også i samfunnets interesse i høyeste grad må være riktig at forholdene blir lagt til rette slik at vi lettes i vår streben etter å få driften til å bli av lang varighet og virksomheten utvidet.

Når det gjelder det foreliggende spørsmål - å innlemme Kvina Grube i A/S Knaben Molybdengrubers nær interesseområde - er vi kjent med at det fra visse hold har vært reist den innvending at det vilde være uheldig å la en utlending få hånd over så stor del av landets Mo-tilgang, idet A. Johnson & Co., Stockholm, er hovedaksjonær i vårt selskap.

Uten å uttale oss generelt om problemet utenlandsk kapital i Norge, vil vi så inntrengende som mulig forsøke å gjøre det klart at når det handler sig om dette spesielle tilfelle - Johnsons i relasjon til Knaben - er det ikke snakk om en hvilken som helst utenlandsk investering i norsk industri.

Johnsons er et meget stort konsern, omfattende en rekke store og små foretagender, bygget opp av generalkonsul A. Axelson Johnson på et omfattende vidsyn, hvor det enkelte foretagende i størst mulig grad går inn som et ledd i den større enhet uten nødvendigvis å måtte være selvberende.

Knaben kommer inn som leverandør til Avesta Jernverks A/S som tilhører konsernet. Der foredles vårt produkt til ferromolybden og anvendes som sådant i fremstillingen av rustfritt stål.

En stor del av Norges behov for rustfritt stål dekket herfra.

Da Knaben gjennom årene har vært den eneste påregnelige Mo-grube på denne side av Atlanterhavet, har Johnsons betraktet det som en rimelig forsikring å holde Knaben i drift, - også i dårlige tider, og både generalkonsulen og senere sønnen som overtok konsernets ledelse, har ved flere anledninger overfor vårt styre gitt direkte uttrykk for at Knaben skulde få den hjelp som trengtes.

I gjerning har dette også vært stadfestet av konsernets ledelse.

Vi nevner her at Johnsons har ytet Knaben 2 langsiktige lån på opprinne-
lig 1. 7 mill. kroner til rente 1 % over Norges Banks diskonto, uten
tilbakebetalingsplikt for selskapets finansielle stilling tillater det.

Disse lån står nå i vår balanse oppført med til sammen kr. 3.446.189.- -
idet Knaben gjennom årene ikke har vært i stand til å betale rentene.

Ved 2 leiligheter har Johnsons gitt direkte bidrag uten motkrav på
til sammen 1 mill. kroner til diamantboringer, og bekostet flybårne
magnet ometermålinger over hele konsesjonsområdet.

Til gjenoppbygging av oppredningsverket i 1956 gav Johnsons likeledes
uten motkrav kr. 2 mill.

Ved salgene til Avesta er alltid blitt avregnet etter eller over
verdensmarkedets priser. Skatteinspeksjonen har ved 2 bokeftersyn -
et i Oslo og et her på Knaben - konstatert at der i denne forbindelse
ikke har foregått noen form for inntektsoverføring. Vi tillater oss
å sitere fra Skatteinspektøren i Vest-Agders brev til Fjotland liknings-
konto av 29/1-1954 etter bokeftersyn foretatt ved kontorsjef Vik og
revisor Lande ved skatteinspektørkontoret: "Imidlertid blev det for
Lande og Vik fremlagt oppgaver over de priser som leveringene til
Sverige var avregnet etter. Sammenholdt med prisene på verdensmarkedet
og de priser som Knaben leilighetsvis hadde oppnådd i fritt marked,
kunde de ikke finne at prisene for leveransene til Sverige var satt
slik at heri kunde antas å ligge en inntektsoverføring fra selskapet
til de svenske interesser. Tvert om så det ut til at Knaben til
enkelte tider hadde oppnådd høyere priser enn markedsprisen forøvrig
skulde tilsi"

Som tidligere nevnt har det aldri vært betalt utbytte på aksjene i
vårt selskap.

Vi vil også nevne at A/S Knaben Molybdangruber aldri har mottatt øko-
nomisk støtte av det offentlige i noen form, og at der efter hoved-
aksjonærens og styrets ønske aldri siden 1919 har vært foretatt opp-
sigelse av arbeidere på grunn av driftsinnskrenkninger.

På bakgrunn av alt dette ser vi det som en særlig betryggelse for
bedriften og de som er avhengig av den, at nettopp Johnsons sitter
som hovedaksjonær og har bunnet så store interesser i vårt foretagende,
og mener å kunne takke denne lykkelige omstendighet for at bedriften
har kunnet bringes frem til hvad den er i dag, og med all overveiende
sannsynlighet for at gruben i det hele tatt er i drift.

Det vil heller ikke med rette kunne hevdes at den utenlandske kapital
i dette tilfelle står i veien for eventuelle norske industriinteresser,
idet der i Norge praktisk talt ikke finnes brukere av MoS konsentrat.

Vi har heller ikke i ethvert fall i løpet av siste 10-års periode sporet tegn til planer om å i gangsette tilvirkning av MoS₂-forbrukende produkter innenlands. Til tross for at vi stiller oss positivt til enhver norsk bestilling, har vi siden frigjøringen ikke levert mere enn tilsammen 27½ tonn MoS₂ til innenlandsk forbruk.

Det merkantile bytteforhold med vårt naboland i denne spesielle sektor, og som vi er kommet inn i, må vel sies å ha fått en utvikling som nasjonal-økonomisk sett er gunstig. Ved siden av hele vår MoS₂-produksjon kjøper også Avesta Jernverk nikkel fra Falconbridge, Kristiansand S. . for årlige beløp i størrelsen 20 mill. svenske kroner. På den annen side dekker så Avesta en meget stor del av det norske behov for rustfritt stål i form av plater, rør og ferdigprodukter.

Det ørede departement vil være fullt orientert om at det i Kvina Grube idag ikke finnes kjent malm som kan danne grunnlag for produksjonsdrift.

Vi tør her vise til følgende rapporter avgitt av fagfolk:

1. Bergingeniør D. Eikeland av 7/2-1948. Han angir gjenværende malmkvantum til ca 20.000 tonn av 0,2 % MoS₂ d.v.s. 60 tonn MoS₂.
2. Dr. Ivan Th. Rosenquist av 24/10-1948 angir 15 til 20 tusen tonn malm - 50 til 70 tonn MoS₂.
3. Dr. Arne Bugge av 11/7-1949 angir mellom 20 til 50 tusen tonn råmalm med vel 0,2 % MoS₂ d.v.s. 40 til 100 tonn MoS₂.
4. Ved Derby & Co. Ltd. av august 1952. Vedkommende engelske geolog angir ikke noget malmkvantum, men antyder diverse undersøkelsesmuligheter.

I årene 1952 - 1955 blev det fra gruben eksportert 73 tonn MoS₂, mens det i perioden ikke blev funnet ny malm.

Den malmførende linse som Kvina Grube har vært basert på, betraktes da av fagfolk som helt utdrevet.

Gruben har nu utelukkende interesse som undersøkelsesobjekt, for å få rede på om det finnes nye linser eller impregnasjons-soner.

Så vidt vi kan se idag, er det intet som gir oss spesielle forhåpninger om å finne en ny brytbar forekomst akkurat der, men at mulighetene er tilstede i den grad at feltet bør undersøkes ved diamantboringer.

Det er da dette vi gjerne vil gjøre, og som vi mener å ligge nærmest an til, likesom vi står i en gunstig sarposisjon når det gjelder eventuell utnyttelse av malmforekomster som måtte finnes i dette felt.

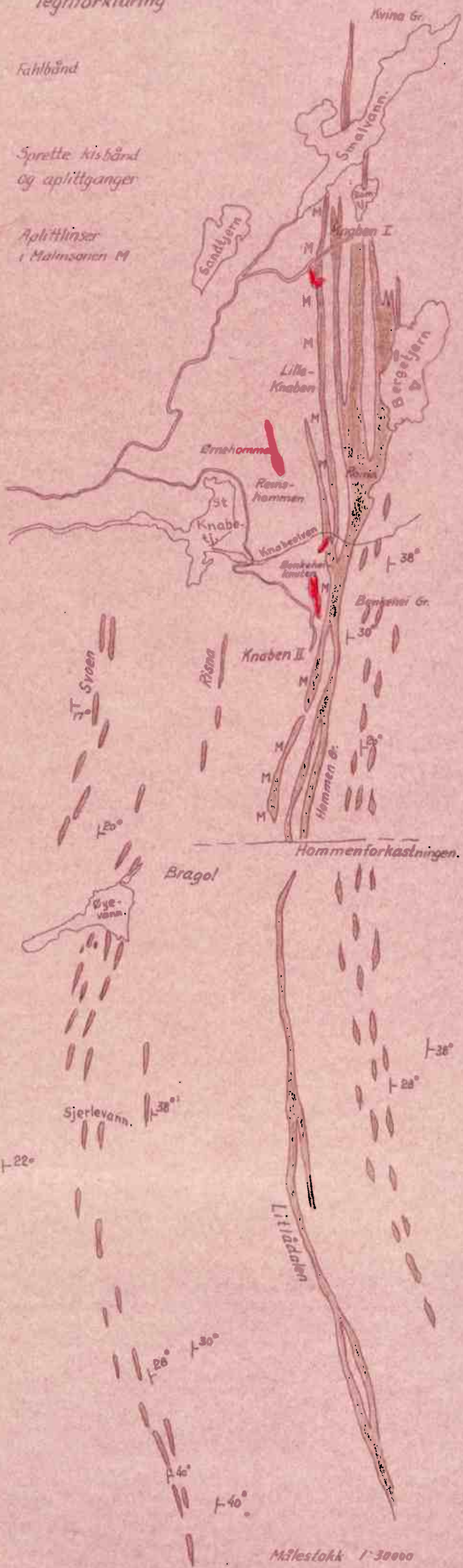
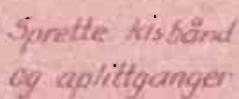
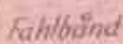
Knaben Gruver 10/2 - 1961

Arbødigst

pr.pr. A/S KNABEN MOLYBDENGRUBER

Asge Christensen
Asge Christensen
adm. direktør

Tegnforklaring

Malestokk 1-30000

November 1958
Arne Bugge